



N.H.BƏDİYEVA

müəllim

e-mail: hasratli.n@gmail.com



:<https://orcid.org/0009-0005-8147-7584>

Azərbaycan Dillər Universiteti

(Bakı şəh., R.Behbudov küç., 134)



10.62021/0026-0028.2025.4.414

XARİCİ DİL DƏRSLƏRİNDƏ TƏLƏBƏYÖNÜMLÜ ÖYRƏNMƏ STRATEGİYALARININ TƏTBİQİNİN ƏHƏMİYYƏTİ

Xülasə. Məqalə xarici dil dərslərində tələbəyönümlü öyrənmə strategiyalarının tətbiqinin zəruriliyini və bu yanaşmanın tədris keyfiyyətinə təsirini araşdırır. Müəllif vurğulayır ki, müasir pedaqoji prinsiplər tələbəni mərkəzə qoyur, onun fəallığını, müstəqil düşünmə və qərarvermə bacarıqlarını inkişaf etdirməyi hədəfləyir.

Məqalədə tələbəyönümlü strategiyaların əsas növləri — metakoqnitiv, koqnitiv, sosial və affektiv strategiyalar izah olunur. Həmçinin fərdiləşdirmə, autentik materiallardan istifadə, kommunikativ və tapşırıq əsaslı öyrənmə kimi metodların rolu vurğulanır. Müəllimlərin bu prosesdə bələdçi, fasilitator və motivator kimi rolu qeyd olunur. Nəticədə müəllif bildirir ki, tələbəyönümlü yanaşma tələbələrin motivasiyasını, refleksiyasını və dil bacarıqlarını artıraraq daha səmərəli öyrənmə mühiti yaradır.

Açar sözlər: tələbəyönümlü tədris, xarici dil tədrisi, fərdiləşdirmə, öyrənmə strategiyaları, kommunikativ yanaşma, autentik materiallar, motivasiya və refleksiya

Müasir dövrdə xarici dilləri öyrənmək həm təhsil sahəsində, həm də peşəkar və şəxsi inkişafda mühüm əhəmiyyətə malikdir. Xarici dil biliyi fərdlərə beynəlxalq əlaqələr qurmaq, elmi və texnoloji yeniliklərdən xəbərdar olmaq, xaricdə təhsil və iş imkanları əldə etmək kimi üstünlüklər verir. Bu tələblər fonunda dil tədrisinin keyfiyyətinin artırılması və dilöyrənənlərin daha səmərəli nəticələr əldə etməsi üçün yeni metod və yanaşmalar tətbiq olunur. Bunlardan biri də tələbəyönümlü öyrənmə strategiyalarının tədris prosesinə inteqrasiyasıdır.

Tələbəyönümlü tədris dedikdə, tələbənin maraq və ehtiyaclarının nəzərə alındığı, onun fəal öyrənən kimi qəbul edildiyi bir tədris modeli nəzərdə tutulur. Bu modeldə müəllim yalnız məlumat ötürən deyil, həm də yönəldici və dəstəkləyici rola malikdir. Tələbə isə öyrənmənin mərkəzində dayanır və öz inkişafına məsuliyyətlə yanaşır. Tələbəyönümlü yanaşmada əsas məqsəd tələbənin öyrənməyə fəal cəlb olunması, onun öz öyrənmə prosesinə nəzarət etməsi və reflektiv düşünmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsidir.

Dilöyrənmə strategiyaları isə ümumilikdə metakoqnitiv, koqnitiv, sosial, affektiv və kompensasiya strategiyaları kimi kateqoriyalara bölünür. Metakoqnitiv strategiyalar planlaşdırma, monitorinq və qiymətləndirmə fəaliyyətlərini əhatə edir. Tələbə öz öyrənmə prosesinə nəzarət etməyi öyrənir. Koqnitiv strategiyalar informasiyanın emalı, təşkil olunması, təkrarı və tətbiqi ilə əlaqədardır. Məsələn, qeydlər aparmaq, yeni sözləri kontekstdə istifadə etmək. Sosial strategiyalar tələbənin digər insanlarla qarşılıqlı əlaqədə olaraq öyrənmə prosesini zənginləşdirməsinə kömək edir. Məsələn, dialoq, rollu oyun və müzakirələr. Affektiv strategiyalar isə emosiyaların idarə olunması, motivasiyanın artırılması və stressin azaldılmasına yönəlir. Bu strategiyalar da dilöyrənmə prosesində vacib rol oynayır [8].

Tələbəyönümlü strategiyaların tətbiqi müasir xarici dil dərslərinin əsas tələblərindən biridir. Dərslərin planlaşdırılması prosesində müəllim tələbəyönümlülüüyü rəhbər tutmalı və tələ-



bəyə öyrənmə strategiyalarının müəyyənləşməsi üçün seçim imkanı verməlidir. Bu imkanlar müəllim-tələbə əməkdaşlığı fonunda özünü daha yaxşı göstərir.

Müəllimlər dərslərinin ayrılmaz tərkib hissəsi olan tapşırıqların seçimi zamanı tələbələrin də bu prosesə qoşulmasını təmin edə bilər. Yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulan tapşırıqların həlli zamanı çətinlik çəkən tələbələrə fərdi dəstək göstərilməsi də işin səmərəliliyini artırır. Tapşırıq həllini tez bitirən tələbələrə isə əlavə tapşırıqların verilməsi daha məqsədəuyğundur. Eyni zamanda tapşırıq həlli yekunlaşdırıldıqdan sonra müəllim tərəfindən düzgün qiymətləndirilmə modelinin istifadəsi labüddür.

Tələbəyönümlü rəhbər tutan xarici dil dərslərində müəllim dilöyrənlərin ünsiyyət bacarıqlarının inkişafı məsələsinə də xüsusi diqqət edir. Əlbəttə ki, xarici dil dərsləri xarici dil biliyinin real ünsiyyət zamanı istifadəsi üçün tələbələrin maraq dairəsi, bacarıqları, psixoloji xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq keçirilməlidir. Ancaq bəzən auditoriyalarda fərqli xüsusiyyətlərə malik tələbələrin olmasına görə müxtəlif situasiyalarla üzləşirik. Xüsusilə, qrup işlərinin təşkili zamanı qrup liderlərinin daha fəal olması nisbətən daha zəif dil bilgisinə malik tələbələr arxa planda qoyur. Bu zaman uğurlu ünsiyyət prosesi mümkün deyil. Çünki həmin tələbələr ünsiyyət prosesinə qoşulmaq istəmir. Bu prosesdə, təbii ki, müəllimin bələdçi rolu yenidən fəallaşır. Müəllimlər qrup üzvlərinin seçimi zamanı nisbətən zəif tələbələrin də bu prosesə qoşulmasına dəstək olmalıdır. Hər dərslər eyni tələbənin qrup lideri olması düzgün deyil. Qrup liderlərinin növbələşməsi, bütün tələbələrin fikirlərinin dinlənilməsi daha uğurlu nəticələr verəcək.

Tələbəyönümlü öyrənmə strategiyalarının əsas tələblərindən biri olan dərslərində **fərdiləşdirmə** prinsipi və ya tələbələrin fərdi xüsusiyyətlərinin nəzərə alınmaması, bütün tələbələr üçün eyni metod və yanaşmaların tətbiqi onların real potensialının üzə çıxarılmasına mane ola bilər. Buna görə də müəllimlər bu məsələyə qarşı diqqətli olmalıdır.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, dərslərin planlaşdırılmasında tələbələrin mövcud bilik və bacarıq səviyyələri əsas götürülməlidir. Başlanğıc səviyyədə olan tələbə üçün sadələşdirilmiş mətnlər və vizual dəstək daha faydalıdırsa, irəli səviyyədə olan tələbələr üçün orijinal materiallarla işləmək və daha mürəkkəb kommunikativ tapşırıqlar uyğun olar. Unutmaq olmaz ki, hər bir tələbənin öyrənmə tərzı fərqlidir: bəziləri vizual materiallarla, bəziləri eşitmə vasitələri ilə, digərləri isə praktiki fəaliyyətlərdə daha yaxşı öyrənirlər. Müəllimlər bu fərqləri nəzərə alaraq dərslərində müxtəlif resurs və metodlardan istifadəyə maraq göstərir. Beləliklə, öyrənmə və öyrətmə materiallarının seçimi və istifadəsi zamanı materialların tələbələrin mövcud bilik səviyyəsi ilə uyğunlaşdırılması şərtidir.

Xarici dil dərslərində tələbələrin ehtiyacları müxtəlif ola bilər: bəziləri akademik məqsədlərlə, bəziləri peşəkar karyera üçün, digərləri isə gündəlik ünsiyyət məqsədilə dil öyrənirlər. Buna görə də hər bir xarici dil müəllimi fərqli ehtiyacları nəzərə alaraq tapşırıqların məzmununu dilöyrənmə məqsədlərinə uyğunlaşdırmalı və tələbələrin güclü tərəflərini inkişaf etdirməyə, zəif tərəflərini isə dəstəkləməyə yönəlmiş strategiyalar tətbiq etməlidir.

Beləliklə, fərdiləşdirmə tələbəyönümlü yanaşmanın ayrılmaz hissəsi kimi tələbələrin potensialını maksimum dərəcədə üzə çıxarır, öyrənməni daha motivasiyalı, məqsədyönlü və səmərəli edir.

Tələbələrin tənqidi və yaradıcı düşünmə bacarıqlarının inkişafı da tələbəyönümlü öyrənmə strategiyalarının tətbiqinə verilən tələblərdən biridir. Tələbələrin öz fikirlərini sərbəst şəkildə ifadə edə biləcəyi mühit yaradılmalıdır. Tələbələrin ön planda olması zəruriliyini nəzərə alaraq problemlı situasiyaların həllini dəstəkləyən yazı işləri, təqdimatlar hazırlanmalı və tələbələrin bu prosesdə fəal iştirakı təmin olunmalıdır.

Dərslərdə müxtəlif interaktiv metodların tətbiqi real ünsiyyəti stimullaşdırır:

- **Layihə işi** – tələbələr nəzərdə tutulan mövzu üzərində qrup şəklində işləyərək araşdırma aparır, nəticələri təqdim edir və bu prosesdə dil bacarıqlarını aktiv şəkildə tətbiq edirlər.

- **Rol oyunu** – tələbələr müəyyən sosial vəziyyətləri canlandırır, dialoqlarda iştirak edir və situasiyaya uyğun ünsiyyət bacarıqlarını istifadə edirlər.



• **Debat** – tələbələr müəyyən mövzu ətrafında müzakirə apararaq arqumentlərini irəli sürür, qarşı tərəfi dinləyir və dilin tənqidi düşüncə ilə birlikdə istifadəsini öyrənirlər.

• **Problem hələtəmə tapşırıqları** – tələbələr verilmiş situasiyaya həll yolları axtarır, bununla da həm dil biliklərini, həm də əməkdaşlıq və qərarvermə bacarıqlarını inkişaf etdirirlər.

Müasir dil tədrisi yanaşmaları öyrənənlərin tədris prosesində mərkəzi rolunu vurğulayır. **Kommunikativ yanaşma** bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu yanaşma yalnız qrammatik kompetensiyanın formalaşdırılmasını deyil, həm də öyrənənlərin gündəlik ünsiyyət bacarıqlarını, yəni **nəyi, necə, nə vaxt və harada deməyi** öyrənməsini hədəfləyir. Beləliklə, dil sadəcə öyrəniləcək abstrakt məzmun kimi deyil, **mənəli ünsiyyət və sosial fəaliyyət vasitəsi** kimi nəzərdən keçirilir.

Yaxşı kommunikativ dərslər autentik mənbələrdən götürülmüş materiallara əsaslanmalı, öyrənənləri mənanı müzakirə etməyə məcbur edən problem hələtəmə fəaliyyətlərinə cəlb etməli və onların gündəlik ünsiyyət ehtiyaclarına uyğun tapşırıqları əhatə etməlidir. Bu dərslərdə tələbələrə nəyi, necə və nə vaxt öyrənəcəkləri ilə bağlı seçim imkanı verilməli, sinif daxilində real həyat dil tapşırıqlarını məşq etmək şəraiti yaradılmalıdır. Eyni zamanda, müəllim və dilöyrənənlər müxtəlif rolları qəbul etməli və dili həm sinifdə, həm də sinifdən kənarda müxtəlif kontekstlərdə istifadə etməlidirlər. Kommunikativ dərslər dilin yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də sistem kimi öyrədilməsini nəzərdə tutur, yəni tələbələri “öyrənməyi öyrənmək” bacarığını inkişaf etdirməyə təşviq edir, dörd əsas bacarığı (dinləmə, danışma, oxu və yazı) inteqrasiya edir, mikrobacarıqlara (oxuma, dinləmə, danışmaq və yazı strategiyaları) nəzarətli məşqi təmin edir və öyrənənləri xarici dili yaradıcı şəkildə istifadə etməyə həvəsləndirir.

Bu yanaşma ilə bağlı daha sonrakı nəzəri müzakirələr **tələbəyönümlü kurikulum dizaynının** əhəmiyyətini vurğulamışdır. D.Nunanın fikrincə, dilin öyrənilməsi hər bir öyrənənin şəxsi məqsədləri, əvvəlki təcrübələri və fərdi öyrənmə üslubları ilə formalaşan dərin şəxsi bir prosesdir. Müəllimlərin təlim məqsədləri ilə tələbələrin öyrənmə məqsədləri uyğun gəlmədikdə isə bu, ciddi narazılıq mənbəyinə çevrilə bilər. Buna görə də, öyrənənlərin müxtəlif ehtiyaclarını anlamaq və onlara cavab vermək **effektiv və mənəli dil öyrənmək** üçün nəzəri baxımdan vacib bir tələbdir [7].

Bu kontekstdə önə çıxan anlayışlardan biri də **müzakirəyə əsaslanan öyrənmə** yanaşmasıdır. M.Brin və A.Litlconun fikrincə, tələbələrin **nəyi və necə öyrənəcəkləri, həmçinin necə qiymətləndiriləcəkləri barədə qərarlara fəal şəkildə cəlb olunması** tələbəyönümlü tədrisin keyfiyyətini irəli pilləyə aparır. Lakin bu yanaşma bəzi müəllimlər üçün mübahisəli görünə bilər. Bununla belə, öyrənmənin gerçəkləşməsi üçün əsas yükün öyrənənlərin öz üzərinə düşdüyü danılmaz faktdır. Buna görə də, onların dərslərinə fəal qoşulması və motivasiyası həlledici əhəmiyyət daşıyır ki, bu da tədris olunan məzmunun onların **ehtiyac və məqsədlərinə uyğunluğu** ilə sıx bağlıdır [1].

Tələbələrin real ehtiyacları əsasında hazırlanmış dərslər planları onların gündəlik öyrənmə təcrübəsinə uyğun **praktik tədris yanaşmaları** və **material seçimi** ilə nəticələnir. Məsələn, internetdən dil öyrənmək üçün istifadə edərkən pedaqoji meyarlar nəzərə alınmalıdır. Bura onlayn fəaliyyətlərin yetərli öyrənmə stimulu verib-vermədiyi, ümumi öyrənmə mühitinə uyğunluğu və öyrənmə nəticələrini yaxşılaşdırıb-yaxşılaşdırmadığı kimi məsələlər daxildir [2]. Əgər fəaliyyətlər öyrənənlərin ehtiyac və məqsədləri ilə uyğunluq təşkil edərsə və müəllim tərəfindən lazımi dəstək göstərilirsə, internet istifadəsi dil öyrənməsində olduqca faydalı ola bilər. İnternet resurslarından istifadə zamanı əldə olunmuş materialın dərslərin məzmununu və məqsədlərlə bağlılığı da vacibdir.

Tələbə ehtiyaclarının təcrübəyə təsirinin ən yaxşı nümunələrindən biri **autentik materialların istifadəsidir**. Autentik materiallar dilöyrənənlər üçün deyil, **ana dilli danışanlar üçün hazırlanmış resurslardır**. Bu materiallara qəzetlər, jurnallar, televiziya proqramları, filmlər, mahnılar, ədəbiyyat və xüsusilə orijinal internet materialları daxildir [5]. Autentik ma-



teriallardan istifadə öyrənənlərə dilin yalnız formal tərəfləri ilə deyil, həm də **real məzmun** ilə qarşılıqlı əlaqə yaratmağa imkan verir. Bu isə onlara auditoriyadan kənarda ingilis dilinin necə istifadə olunduğunu öyrənmək imkanı verir. Xüsusilə də gündəlik həyat və ya peşə fəaliyyətlərində ingilis dilindən istifadə etməli olan öyrənənlər üçün bu yanaşma olduqca aktualdır.

Autentik materialların seçimi zamanı məzmunun uyğunluğu mühüm əhəmiyyət kəsb edir – material tələbələrin maraqlarına uyğun olmalı və onların ehtiyaclarını qarşılmalıdır. Burada iki əsas meyar da vacibdir: **istifadə potensialı** (mətnin oxu bacarıqlarının inkişafı üçün necə istifadə oluna biləcəyi) və **oxunaqlılıq** (dil mürəkkəbliyi səviyyəsi). Autentik mətnlərin çətinliyi yalnız dili sadələşdirməklə deyil, həm də əvvəlki bilikləri aktivləşdirən **oxuqabağı fəaliyyətlər** və **skimming, scanning** kimi real oxu məqsədlərinə uyğun tapşırıqlarla azaldıla bilər.

Autentik materiallardan istifadə zamanı **tapşırıq əsaslı fəaliyyətlər** cütlər və qruplarla iş, həmyaşd korreksiyası tələbələrin motivasiyasını artırır və materialı ənənəvi dərslərdən daha maraqlı edir. Xüsusilə internet üzərindən autentik resurslardan və peşəkar materiallardan istifadə xarici dil tələbələri üçün mühüm bir **rəqəmsal savadlılıq bacarığı** hesab olunur [3]. Eyni zamanda, **informasiya savadlılığı** – yəni internetdən məlumat tapmaq, qiymətləndirmək, təhlil etmək və müxtəlif mənbələrdən sintez etmək bacarığı – getdikcə daha vacib olur. Bu bacarıqlar həm akademik mühitdə, həm də gələcək peşə fəaliyyətlərində tələbələrin uğurlu fəaliyyət göstərməsi üçün mühüm şərtlərdən biridir [6].

Məzmun əsaslı dil təlimi öyrənənlərin ehtiyac və maraqlarına birbaşa bağlı yanaşmadır. Bu modeldə dil sadəcə məqsəd kimi deyil, **məlumat qazanmaq vasitəsi kimi** öyrənilir. Bu, bütün dil bacarıqlarının inteqrasiyası üçün sistemli çərçivə yaradır. Məsələn, öyrənənlər veb resurslardan istifadə edərək maraq dairəsinə aid mövzuları araşdırır, müxtəlif janrlardan məlumat toplayır və bunları **argumentativ esse** yazmaq kimi tapşırıqlarda tətbiq edirlər.

Tapşırıq əsaslı öyrənmə ehtiyac yönümlü kurikuluma uyğun gələn ən mühüm yanaşmalardan biridir. Burada öyrənənlərin hədəf situasiyalarda yerinə yetirməli olduqları tapşırıqlar əsas götürülür və tədris həmin tapşırıqlar üzərində qurulur [4]. Belə ki, tələbələr əvvəlcə hədəf tapşırığı yerinə yetirir, daha sonra müəllim müdaxilə və rəy verir. Bu xüsusilə **ilk dildə konseptual bilikləri olan, amma onları hədəf dildə ifadə etməkdə çətinlik çəkən öyrənənlər üçün** səmərəli olur.

Xarici dillərin tədrisinə yanaşma zamanı **kontekstual faktorlar** – yeni texnologiyalar, savadlılıq çağırışları və inkişaf edən dil nəzəriyyələri nəzərə alınmalıdır. Müəllimlər konkret öyrətmə şəraitinə uyğun metod və strategiyaları seçmək bacarığına sahib olmalıdırlar. Bu isə davamlı **peşəkar inkişafı** zəruri edir. Eyni zamanda, müəllimlər rəyi açıq şəkildə qəbul etməli və onu effektiv şəkildə inteqrasiya etməyi bacarmalıdırlar. Bu da akademik yazı prosesindəki təkrar nəzərdən keçirmə mexanizmini xatırladır.

Müəllimlərin **tədris prosesində rastlaşdıqları problemləri** və ehtiyacları müəyyənləşdirmələri üçün **tədqiqat fəaliyyəti**, xüsusilə **fəaliyyət tədqiqatı** mühüm vasitə ola bilər. Bu proses onlara həm dərstdəki real çətinlikləri həll etməyə, həm də pedaqoji yanaşmalarını inkişaf etdirməyə imkan yaradır.

Ümumilikdə, xarici dil dərslərinin tələbələrin **real ehtiyaclarına** əsaslanması üçün gətirilən arqumentlər həm pedaqoji prinsiplərə, həm də praktik təcrübəyə dərin şəkildə söykənir. Tələbəyönümlü yanaşmalar və kommunikativ paradigma öyrənənin məqsəd və tələblərini xarici dil tədrisinin mərkəzinə yerləşdirir.

Ehtiyacların təhlili bu məqsədə sistemli şəkildə nail olmağın əsas vasitəsidir. O, hədəf situasiyalarını, hazırkı dil səviyyəsini, öyrənmə üstünlüklərini və emosional amilləri nəzərə alaraq tələbələrin çoxşaxəli ehtiyaclarını üzə çıxarır. Bu ehtiyaclar müəllimlərə məzmun seçimi, metodologiya, öyrənmə təcrübələrinin qurulması və qiymətləndirmənin dizaynı üçün mühüm istiqamət göstərir.



Tələbəyönümlü öyrənmə strategiyalarının uğurlu tətbiqində müəllimin mövqeyi ənənəvi **bilgi ötürən** rolundan fərqlənir. Bu yanaşmada müəllim daha çox **bələdçi, fasilitator və motivator** funksiyasını daşıyır. Məqsəd tələbələrin öyrənmə prosesinə aktiv şəkildə cəlb olunmasına, onların müstəqil bacarıqlarının formalaşmasına və dərslərin məhsuldar keçməsinə şərait yaratmaqdır.

Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, dərslərin prosesinin uğurlu olması bilavasitə müəllimin peşəkarlığından çox asılıdır. **Bələdçi rolunda müəllim** tələbələrin öyrənmə yolunu istiqamətləndirir, onlara lazım olan resursları təqdim edir və uyğun strategiyalar seçmələrinə dəstək olur. Bu zaman müəllim hər tələbənin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almalı, onları öz potensiallarını üzə çıxarmağa təşviq etməlidir. **Fasilitator kimi müəllim** öyrənmə mühitini tələbələr üçün əlverişli və interaktiv hala gətirməlidir. Qrup işləri, layihə təqdimatları, rol oyunları, debatlar və müzakirələr vasitəsilə tələbələrin bir-biri ilə əməkdaşlıq etməsinə şərait yaratmaq vacibdir.

Motivator və dəstəkçi mövqeyində müəllim tələbələrin kiçik nailiyyətlərini belə qiymətləndirməli, müsbət rəy verməli və onların öyrənməyə marağını canlı saxlamalıdır. Tələbələrin uğurlarını qeyd etmək motivasiyanı artırır və öyrənmə prosesinin davamlılığını təmin edir. **Nəticə etibarilə** müəllimin rolu artıq yalnız "öyrədən" olmaqdan çıxaraq tələbəni öz öyrənməsinin fəal subyektinə çevirmək, ona bələdçilik etmək və öyrənmə mühitini zənginləşdirmək üzərində qurulur. Bu yanaşma tələbəyönümlü strategiyaların səmərəli tətbiqinin əsas şərtlərindən biridir.

Xarici dil öyrənməsində uğurun əsas şərtlərindən biri tələbələrin **daxili motivasiyası** və dərslərin prosesinə maraqla yanaşmasıdır. Tələbəyönümlü öyrənmə strategiyalarının mühüm tələblərindən biri də elə bu motivasiyanı gücləndirmək və davamlı şəkildə dəstəkləməkdir. Belə ki, öyrənmə materialları və tapşırıqlar tələbələrin maraqlarına, gündəlik həyatlarına və gələcək məqsədlərinə uyğun seçildikdə, onlar dərslərin prosesinə daha aktiv və həvəslə qoşulurlar. Bu məqsədlə müəllim mövzuları tələbələrin sosial-mədəni mühitinə uyğunlaşdırmalı, dərslərdə oyun elementlərindən, texnologiyadan və multimedia vasitələrindən istifadə etməlidir.

Xarici dil öyrənən tələbələr üçün motivasiya yalnız dərslərin zamanı deyil, uzunmüddətli perspektivdə də davamlı olmalıdır. Bunun üçün müəllim tələbələrə şəxsi öyrənmə məqsədlərini müəyyənləşdirməkdə kömək etməlidir. Bu məqsədlər həm qısamüddətli (məsələn, müəyyən sayda yeni söz öyrənmək, sadə dialoq qura bilmək), həm də uzunmüddətli (imtahan vermək, xaricdə təhsil almaq, peşəkar fəaliyyət göstərmək) ola bilər. Məqsədqoyma prosesinə əlavə olaraq, həmin məqsədlərə çatmaq üçün **planların qurulması** da vacibdir.

Ehtiyacların təhlili yalnız ilkin mərhələdə aparılan bir fəaliyyət kimi deyil, həm də davamlı şəkildə yenilənən, **müzakirə və adaptasiya prosesi** kimi qəbul olunmalıdır. Bu, kurikulumun öyrənənlərin dəyişən ehtiyaclarına daim cavab verməsini və onu daha dinamik, aktuallığa uyğun saxlamasını təmin edəcəkdir.

Tələbəyönümlü öyrənmə strategiyalarının mühüm tələblərindən biri tələbələrin öyrənmə prosesində **özlərini dəyərləndirmə** və **refleksiya** bacarıqlarını inkişaf etdirməsidir. Xarici dil öyrənməsində yalnız müəllimin verdiyi qiymət kifayət etmir; tələbələrin öz nailiyyətlərini izləməsi, zəif və güclü tərəflərini müəyyən etməsi, həmçinin öyrənmə strategiyalarını buna uyğun tənzimləməsi vacibdir.

Tələbələr öyrəndikləri mövzular üzrə hansı bacarıqlara yiyələndiklərini, hansı sahələrdə çətinlik çəkdiklərini dərk etməlidirlər. Bu proses öyrənməni daha şüurlu və məqsədyönlü edir. Məsələn, tələbə qrammatikanı yaxşı mənimsədiyini, lakin danışqda sərbəst olmadığını müəyyən edərək, diqqətini daha çox kommunikativ tapşırıqlara yönəldə bilər.

Refleksiya tələbələrin öyrənmə təcrübələrinə qayıdaraq onları təhlil etməsi deməkdir. Bu, sadəcə nəticələri yox, həm də həmin nəticələrə aparıcı öyrənmə yollarını anlamağa kömək edir. Reflektiv yanaşma tələbəyə hansı metodların onun üçün daha faydalı olduğunu, hansı öyrənmə üsullarının isə səmərəsiz qaldığını göstərir.



Məqalənin elmi nəticəsi müasir təhsil sistemində öyrənənin aktiv iştirakını təmin edən metod və yanaşmaların istifadəsi ilə bağlıdır. Qlobal informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı fonunda dil tədrisi sadəcə bilik ötürmək deyil, öyrənəni müstəqil, tənqidi və yaradıcı düşünməyə yönəltmək məqsədi daşıyır. Bu səbəbdən tələbəyönümlü strategiyaların tətbiqi pedaqoji və praktiki baxımdan vacibdir.

Məqalənin elmi yeniliyi isə ondan ibarətdir ki, müəllif xarici dil dərslərində tələbəyönümlü yanaşmanı konkret pedaqoji prinsiplər və strategiyalarla (fərdiləşdirmə, refleksiya, autentik materiallardan istifadə, tapşırıq əsaslı fəaliyyət və s.) sistemləşdirilmiş, təkmilləşmiş və izahlı şəkildə təqdim edir.

Həmçinin məqalə müəllim və tələbə münasibətlərinin transformasiyasına – müəllimin “bilgi ötürən” deyil, “bələdçi və motivator” roluna keçidinə yeni elmi baxışı dəstəkləyir.

Məqalənin tətbiqi əhəmiyyəti. Hər bir xarici dil müəllimi xarici dilin tədrisi zamanı tələbəyönümlü öyrətmə strategiyalarının əhəmiyyətini anlayarsa, iş prosesində həmin strategiyaların tətbiqinə dair verilən tələbləri nəzərə alarsa, səmərəli nəticələr əldə edəcəkdir.

Ədəbiyyat

1. Breen, M.P. Classroom Decision-Making: Negotiation and Process Syllabuses in Practice / M.P.Breen, A.Littlejohn, — Cambridge University Press. — 2000.
2. Chapelle, C.A. English Language Learning and Technology: Lectures on Applied Linguistics in the Age of Information and Communication Technology. John Benjamins Publishing Company. — 2003.
3. Dudeney, G., & Hockly N. How to Teach English with Technology. Pearson Longman. 2007
4. Ellis, R. Task-Based Language Learning and Teaching / R.Ellis, —Oxford University Press. —2003.
5. Gilmore, A. Authentic Materials and Authenticity in Foreign Language Learning. Language Teaching, 40 (2), — s. 97-118. — 2007.
6. Leu D.J., Kinzer C.K., Coiro J.L., & Cammack D. W. Toward a Theory of New Literacies Emerging from the Internet and Other Information and Communication Technologies. In R. B. Ruddell & N. J. Unrau (Eds.), Theoretical Models and Processes of Reading (5th ed.). International Reading Association. — 2004. — s. 1570-1613.
7. Nunan, D. Learner-centred English Language Education: The Selected Works of David Nunan / D.Nunan, — Routledge. — 2013.
8. O'Malley, J.M. Learning Strategies in Second Language Acquisition / J.M.O'Malley, A.U.Chamot, —Cambridge University Press. —1990.

N.H.Badieva

The importance of applying student-centered learning strategies in foreign language classes

Summary

The article examines the necessity of applying learner-centered learning strategies in foreign language classes and their impact on teaching quality. The author emphasizes that modern pedagogical principles place the student at the center, aiming to develop their activity, independent thinking, and decision-making skills.

The article explains the main types of learner-centered strategies - metacognitive, cognitive, social and affective strategies. It also highlights the role of methods such as individualization, the use of authentic materials, communicative and task-based learning. The teacher's role as a guide, facilitator, and motivator in this process is emphasized. As a result, the author concludes that a learner-centered approach enhances students' motivation, reflection, and language skills, creating a more effective learning environment.

Keywords: learner-centered teaching, foreign language teaching, personalization, learning strategies, communicative approach, authentic materials, motivation and reflection



Н.Х.Бадиева

**Значение применения студентоориентированных стратегий обучения
на занятиях по иностранному языку**

Резюме

В статье рассматриваются требования к применению студентоориентированных стратегий обучения на занятиях по иностранным языкам. Автор подчеркивает, что современные педагогические подходы основаны на активной роли учащегося, который становится главным участником учебного процесса и несет ответственность за собственное обучение.

Описываются основные виды стратегий – метакогнитивные, когнитивные, социальные и аффективные. Особое внимание уделяется принципу индивидуализации, использованию аутентичных материалов, коммуникативному и заданийно-ориентированному обучению. Учитель выступает в роли наставника, фасилитатора и мотиватора. В результате автор делает вывод, что студентоориентированный подход способствует повышению мотивации, развитию рефлексии и языковых навыков учащихся, создавая более эффективную образовательную среду.

Ключевые слова: обучение, ориентированное на студента, преподавание иностранного языка, индивидуализация, стратегии обучения, коммуникативный подход, аутентичные материалы, мотивация и рефлексия

Rəyçi: ped.f.d., dos. əvəzi J.Mehrəliyeva

Redaksiyaya daxil olub: 29.10.2025